Kulturni pregled

Karlovšek, »Slovenski domovi«

Jože Karlovšek je pred leti vstopil v našo strokovno književnost s knjigo o slovenskem ornamentu, ki se ji je kmalu pridružil drugi del. Malo raziskano področje slovenske ljudske umetnosti mu je nudilo priliko za zanimive primerjalne študije in plodna raziskovanja o izvirnih kvalitetah slovenskega ornamenta kot enega izmed izrazov naše narodne duševnosti. Oba dela te študije sta ne le zaradi svoje opreme in številnih ilustracij, marveč tudi zaradi avtorjevih v vsakem primeru zanimivih in vzpodbudnih izsledkov vzbudila pozornost in priznanje.

V knjigi »Umetnostna obrt«, ki je izšla lansko leto, je šel Karlovšek še dalje. Prikazal je vso umetnostno obrt od prastare in predzgodovinske kulture do treh splošnih slogov, ki označujejo celotni razvoj umetnostne obrti: naravno-upodabljajočega, geometrično-tehničnega in dekorativno-čustvenega. Odtod je prešel k orisu staroslovanskih umetnostnih izdelkov. Z zanimivimi podatki in karakterizacijami je pokazal značilnosti slovanskega sloga, se pomudil pri razvoju in značaju slovenske domače obrti in nato orisal še sodobni slog v raznih panogah umetnostne obrti. Tudi ta knjiga je odprla marsikak nov pogled na tisto preprosto aplicirano in koristno umetnost, kakor se pojavlja v umetnostni obrti. Posebej pa je s poudarkom opozorila, da moramo tudi tu stremeti po narodni originalnosti in značilnosti, ker imamo osnovo zanjo v svojih tradicijah.

Pravkar je izšla nova knjiga neumornega g. Karlovška: »Slovenski domovi« (Ljubljana 1939, str. 64 + 128 str. ilustracij založba Kleinmayer & Bamberg, v opremi B. Jakca, ki je naslikal tudi avtorjev portret). Ta knjiga pomeni nekak zaključek prvega cikla Karlovškovih zgodovinskih in stilnih študij o ljudski umetnosti. Že naslov kaže, za kaj je šlo avtorju: prikazati stilni razvoj in označiti značilnosti ter estetske kvalitete slovenske hiše. O svojem namenu piše avtor v uvodu: »Moj namen je, orisati v pričujoči knjigi zgodovinski razvoj, posamezne tipe kakor tudi tehnične in dekorativne podrobnosti slovenskih podeželskih domov ali hiš ter podati v njej nekoliko tudi različne poskuse, kako ustrezno prikrojiti sodobne stavbe slovenskemu slogu. Naši stavbeniki in njih naraščaj, kakor tudi izobraženci, ki jih zanima zgodovina slovenske hiše in estetska ocena njenega sedanjega stanja in prevladujočih tipov, so dobili knjigo, ki so je lahko veseli. Pisec je dal svoje posege v arheologijo in kulturno zgodovino overoviti po strokovnjakih, tako da bo njegova knjiga zanesljiva tudi kot učbenik ali vsaj kot pomožno strokovno čtivo.

Svojo razpravo, ki je delno podneten plod samostojnega proučevanja našega ljudskega stavbarstva, delno pa rezultat dela ob številnih knjižnih virih, ki jih pisec navaja v začetku knjige, je Jože Karlovšek razdelil v dva dela: Zgradbe pri nas pred naselitvijo Slovencev in Slovenska hiša. V prvem delu imamo podatke o človeških bivališčih v poleolitiku, neolitiku, bronasti in železni dobi, v rimski dobi in pri starih Slovanih. Pisec pokazuje na podlagi arheološkega gradiva vnanjo podobo in notranjo ureditev hiš, pri tem pa ne obtežuje čitatelja s prepodrobnimi, zgolj znanstveno pomembnimi podatki, marveč mu nudi kar moči zaokroženo in pregledno sliko, ki jo najbolj izpopolnjujejo ilustracije. V drugem delu se podrobno, vendar pa nič manj jasno in pregledno bavi z zgodovino in značajem slovenske hiše v njenem tlorisnem in navpičnem razvoju, daje oris gradiva in članov in kaže nje notranje ureditev. Bavi se s kuriščem, kuhinjo, ognjiščem, pečmi in dimnicami in povsod opozarja, kako so se te sicer golim praktičnim potrebam ustrezajoče naprave prilagodile ne le našemu podnebju in materialu, marveč tudi posebnemu okusu slovenskega ljudstva.

Zgodovino in — če smemo reči — morfologijo slovenske hiše izpopolnjuje Karlovšek s poglavjem »Estetika slovenske arhitekture«, pri čemer označuje domači stavbni okus takole: »Slovenska arhitektura ne poudarja preračunjene statike ali tektonike nosilnih in nošenih členov, kakor na primer južni slog, ampak je vse sestavljeno čimbolj praktično, preprosto, po čustvenih pravilih in barvnem soglasju«. Slovenci »imamo svoj izrazni slog, ki se bistveno razlikuje od drugih slogov. Nastal je v začetku naše bitnosti ter se razvijal doslej z našim dejanjem in nehanjem vred.« V naslednjem poglavju prehaja pisec k posameznim hišnim tipom (slovenske alpske hiše, vzhodnoslovenske hiše, primorske hiše), nakar označuje na kratko še naselja in vasi in se v zaključnem poglavju pomudi še pri sodobnem stavbarstvu, pri čemer se dotika tudi problema zdravstvene asanacije kmečke hiše, ki jo nujno zahteva sodobni način življenja ter interes ljudskega zdravja in vitalne odpornosti.

Kakorkoli je že samo besedilo te knjige zadosti tehtno, je vendar nje težišče v ilustrativnem delu 165 slik, skrbno reproduciranih na umetniškem papirju, predstavlja dragoceno izpopolnitev in večidel ponazoritev besedila. Rekonstrukcijam prastarih bivališč, svetišč, naselij, hiš, peči itd. se pridružujejo slike raznih tipov hišnih prostorov, na pr. kuhinje. Z dvema načrtoma prikazuje avtor kmečko peč, kaže s tlorisi ustroj starih in novejših kmečkih hiš, objavlja nekatere detajlne slike slovenskega stavbnega ornamenta kaže značilnosti okovja, oken in vrat, nato pa predstavlja na dolgi vrsti slik karakteristične kmečke domove v raznih slovenskih pokrajinah. Pohvalno je treba priznati, da pisec pri izbiri takega gradiva ni upošteval samo stilne tipičnosti in nazornosti, marveč je uvaževal tudi estetski značaj okolja in tako pokazal posamezne domove v njihovi zvezi z naravo in zemljo. To daje obilnemu ilustrativnemu gradivu poleg dokumentarne značilnosti tudi estetski prikus. Med fotografi srečujemo imena naših najboljših fotoamaterjev, vmes so reproducirane tudi risbe B. Jakca in S. Šantla, ob koncu pa številni stavbeni načrti. Takó ilustrirana knjiga, ki jo priporoča tudi okusna oprema in vezava, se uvršča med najlepše slovenske publikacije zadnjega časa. Nje cena (din 140) ni pretirana, če uvažujemo veliko število ilustracij in če vidimo v vsebini razultat dolgoletnh priprav in proučevanj, iz katerih je nastala poljudna, vendar pa tudi za arhitekte, za umetnostne in kulturne zgodovinarje in posebej še za estete zanimiva knjiga.

—o.

Mariborsko gledališko pismo

(Drugi del)

III.

Kreftovi »Celjski grofje« segajo v bistvo celjske problematike. Ni v njih nežne, žametne lirike, ki prepaja Župančičevo »Veroniko Desenisko«, in nacionalne črte, ki je značilna za Novačanovega »Hermana Celjskega«. B. Kreft je s svojim darom za dojetje dramatičnih prvin, s svojiami odrsko tehničnimi izkušnjami ter bistro pronicavostjo zajel kompleks filozofsko dogmatičnih, strujnih, gospodarsko socialnih ter fevdalno stanovskih vprašanj, ki so pretresala in majala dobo, ko so celjske zvezde sijale najvišje in ko so se že razodevala znamenja njihovega bližajočega se zatona. S takšnim posrečenim prijemom nam je zelo primaknil te celjske gospode in njihovo dobo, predvsem iz perspektive golih človeških interesov, gonov ter slabosti. Smiselna vrstitev stopnjujočih se viškov, sijajna opredelitev razhajajočih se interesov, ostro začrtana oznaka poedinil likov, dinamično prelivanje dogodkov, vse to povzdiguje dramatične silnice v tej »drami iz življenja srednjeveških fevdalcev, katerim so tlačanili naši predniki.«

Režiserskih nalog se je lotil Joško Kovič z znano tenkočutnostjo. Postavil je dogodke v zgodovinsko realistično sredidino. Z leve in desne strani v ozadju je dohod k nižje ležeči grajski sobani, kjer je stikališče nastopajočih. J. Kovič je poskrbel za okusno, smiselno opremo. Zasedbo je pustil v glavnem nespremenjeno, kakor je bila pred leti, izvzemši Hermana, ki ga je podajal tedaj Maks Furijan, ter Jošta, ki ga je tedaj kreiral g. Rasberger.

Pavle Kovič je na svojem Hermanu podčrtal tiste črte, ki se na zunaj kažejo v razritem licu starčevskega Hermana II., ki plove med fanatičnim zanešenjaštvom o velikem celjskem snu ter krutim realizmom, dokler se končno ne razmaje v spoznanju lastnih zmot ter nemoči nad potomci slabiči, ki jih mučijo bolj vsakdanje reči, kakor so fantastični prividi o bodoči celjski kraljevski veličini. Polno se je razmahnil Pavle Kovič v vlogi, ki ponazoruje silaka Hermana II. Labilnost in vihravost poživljata Gromovega Friderika. Kočljive lastnosti kraljevske dame renesančnih manir in okusa kaže Barbara E. Starčeve. Dvomljiva dediščina propasti zapisane celjske krvi kipi in puhti iz Blaževega razizgranega Ulrika. Ubranost trdkosti notranjega občutja ter zunanjih izraznih sredstev povzdiguje Veroniko E. Kraljeve. Ta njen lik sega visoko nad normalo. Do klasične umetniške višine se je dokopala ob bridkem razočaranju pred sodniki. Do poslednjih vlakenc je razčlenila Kraljeva to svojo Veroniko ter nam predstavila podobo dovršene umetniške dognanosti. Surova naturnost, brutalna brezobzirnost prevevata Gorinškovega Jošta. Vase umaknjen, resnobno prevzet je Verdonikov p. Gregor, v zemeljskih poteh zaživljen Košutov gvardijan. Nakrstov Piccolomini je ves zavzet v sukljajih srednjeveške jurisprudence in boccaccijevskih avanturah. V. Skrbinšek je zajel podobo pravdača, tega neustrašnega oznanjevalca nove dobe, z inteligentno, mojstrsko interpretacijo. Njegov pravdač je bil skupno z Veroniko E. Kraljeve na umetniškem višku predstave.

V zboru meščanskih predstavnikov srečujemo poleg Rasbergerjevega sodnika še Štandekerjevega orožarja, Košičevega padarja, Harastovičevega peka in trgovca L. Crnoborega.

»Celjski grofje« so vžgali Navzočnemu avtorju dr. B. Kreftu je občinstvo prisrčno vzklikalo.

IV.

V soboto 7. okt. je bila premiera Bekeffijeve veseloigre »Neopravičena ura« v S. Samčevem odličnem prevodu. Ta meščanska veseloigra v šestih slikah spominja na L. Fodorjevo »Maturo«. Tudi v »Neopravičeni uri« ni nobenih umetniških razodetij ali odkritij: Zabavna zgodba iz dijaškega življenja, zgrajena na solidnih temeljih odrske tehnike in razgibane dinamike. Občinstvo, ki je gledališče popolnoma napolnilo, je ta veseloigra v spretni, prožni J. Kovičevi režiji izdatno zabavala.

V žarišču te dijaške odrske zgodbe je bila Lili B. Rasbergerjeve, ki je to naivko tako sijajno prikazala, da je na to svojo pozitivno odrsko umetniško stvaritev lahko ponosna. V skupino sodelujočih so se uvrstili še Nakrst kot uglajeni, široko razgledani dr. Härdtel, potem Gorinšek, ki je prilil svojemu Jägerju precej humorja, M. Zakrajškova kot Jägrova. Savinova v vlogi odlično podane razigranke Trude Hoffmannove, Košuta kot odvetnik, Starčeva v vlogi mondenske odvetnikove žene. M. Košič je skoraj karikiral prof Kučero, ki je bil med najboljšimi kreacijami večera. Čestiti člani profesorskega zbora so P. Kovičev prof. Wagner, stroga ravnateljica V. Kovičeve, trdovratna preganjalka manj disciplineranih dijakinj prof. dr. Wurmova v kreaciji S. Gorinškove, ki ji je pripadla povsem vzporedna vloga z dr. Mozoljčevo v »Maturi«. Tip stremuške gimnazijke je bila Kafka E. Kraljeve, tip romantično nastrojenega akademika pa Obbrich E. Verdonika. Razen tega so še nastopile Ljuba Čepičeva kot kuharica pri Jägrovih, Tovornikova kot sobarica in Žoharjeva kot prodajalka v slaščičarni.

—ec.

Zapiski

PISMO G. E. KOCBEKA

Urednik »Dejanja«, književnik g. Edvard Kocbek je poslal našemu uredništvu tole pismo:

Dovolite mi, da se oglašam k opombam, s katerimi je v kulturni rubriki »Jutra« od 11. X. t. l. nepopisani pisec glosiral moj uvodnik v septembrski številki »Dejanja«.

Oglašam se, ker ne bi rad, da bi tudi javnost zgolj iz dnevnega zornega kota smatrala za »z ničemer utemeljen optimizem« konec mojega članka o velikih in malih narodih, o katerem stoji sicer zapisano, da »vsebuje nekoliko zanimivih in utemeljenih pogledov na to aktualno vprašanje.«

Glosator je pozabil na pravilo, da je vera v tako ali tako prihodnjost človeštva vprašanje prepričanja, ki se mu moreš približati le vsaj z enako močnim, čeprav nasprotnim prepričanjem. Zato sme pisec mojo v duhu vsega članka izraženo bližnjo in daljno vero v slovenstvo pač ugotoviti, tudi javno analizirati, ne pa mimogrede smešiti, posebno ker v kulturni rubriki meščansko loči med poetično in politično resnico. Poleg tega pozablja glosator tudi na to, da je resnica velika, kadar vznemirja človeka, ne pa takrat, ko ga zadovoljuje s svojo jasnostjo.

Usojal bi si misliti, da more biti konec članka neprijeten samo ozkim ljudem, ki smatrajo vero v zmago malega naroda za naivno, ali razočarancem, ki današnjo vedno večjo zagrenjenost istijo z življenjskim realizmom.

Edvard Kocbek.

Uredniški glosator članka, ki ga je priobčil g. Kocbek v »Dejanju«, bi lahko k temu pojasnilu pripomnil to-le: Pisec ni imel namena smešiti prepričanje g. Kocbeka, marveč samo označiti trpko in preočitno nasprotje, ki ga opazi sleherni čitatelj med piščevo analizo dveh imperializmov in koncem članka, čigar optimizem je lahko — kakor vidimo iz zgornjega pojasnila — utemeljen v piščevi osebni veri, ne izhaja pa nujno iz avtorjeve prejšnje razčlembe položaja malih narodov v sedanjem razpletu evropske tragedije. Glosator zares loči med politično in poetično resnico, med realnim presojanjem dejstev in vero v ideje in ideale. S svojo opombo je hotel reči nekako to, da je vprašanje malih narodov v sedanjem konfliktu tudi vprašanje moči in odpora, vprašanje hladnih dejstev in računov, ter da je treba pri njegovem obravnavanju upoštevati vse, tudi jasne in preproste komponente. G. Kocbek pa — kakor vidimo iz zgornjih vrstic — vztraja pri čistih idejah, prepričanju in veri, kakor nekoč Arhimed pri svojih krogih. Tudi to je seveda stališče, ki ga nikakor ne bi hotel devati v nič; zdi se samo, da utegne priti v bridke konflikte z realnimi dejstvi. Nikakor ne mislim, da bi bila vera v zmago malega naroda naivna, mislim samo, da je za to zmago treba mnogo več kakor samo vere in doktrin.

Od Čilingirova in Jovkova (ne Borkova, kakor je hotel tiskarski škrat) bodo zastopani novejši bolgarski pisatelji na razstavi bolgarske knjige v Ljubljani, kakor smo pisali v včerajšnjem »Jutru«.

»Vejališče za naše strokovno besedje in izrazje«. Pod tem naslovom prinaša »Zdravniški vestnik« v 8—9 zvezku nove prispevke primarija dr. Mirka Černiča (Maribor), ki si že dve leti smotrno in vztrajno prizadeva, da bi se naše zdravniško izrazoslovje izčistilo in ustalilo. Pisec se nasproti predlogu, da naj se uterus imenuje ložesna, zavzema za mnogo bolj znano in ustaljeno ljudsko besedo »maternica«, prav tako zagovarja žlezo ščitnico proti »predsapnici« in dvanajstnih proti »žolčnemu črevesu«. Takisto se zavzema za novotvorbo proti presplošni novini in še za vrsto drugih spornih besed. Dr. Mirko Kajzelj pa nasproti prej izraženemu stališču dr. M. Černiča zagovarja svoje stališče o pregibanju tujih, zlasti latinskih in grških samostalnikov v slovenski medicinski književnosti. — Kdaj se bodo oglasili k temu sporu poklicni filologi in ali sploh dobimo, odkar imamo Akademijo znanosti (če že fakultete ne morejo opravljati takih nalog) najvišje razsodišče v jezikovnih sporih? Tudi prekoristno vejališče v ZV kliče po odločitvah jezikovne avtoritete, ki naj bi potlej bile veljavne za vsakega strokovnega in nestrokovnega avtorja!

»Ženski svet« prinaša v oktobrskem zvezku uvodnik književnice in pedagoginje ge. Anice Černej »Moč in mir«, ki dobro glosira sedanji položaj in naše dolžnosti v usodnih dneh zgodovinskih prelomov. »Vsi doživljamo grozote iste sedanjosti, vsi stojimo pred isto bodočnostjo. Vsi bomo morali prehoditi isto pot do zmage človečnosti, pravice in kulture«, pravi avtorica. »Morda je brezkončna, morda bomo izkrvaveli na njej. Drug drugemu, niti najbližjemu med vsemi, ne moremo prihraniti in odvzeti ničesar, še mati lastnemu otroku ne. Vse, kar moremo storiti je, da si s tiho veličino duše medsebojno lajšamo breme, dajajoč si poguma, moči in hotenja.« Svoja izvajanja končuje avtorica s temle potrebnim pozivom: »Vztrajajmo na svojih mestih, ostanimo, kar smo. V ničemer, kar smo doslej smatrali za dolžnost, ne popuščajmo. Ničesar, kar nam je bilo smiselno in vredno, ne razvrednotimo. Najdimo sami sebe globlje v delu, ki je potrebno bolj kot kdaj koli. Čutimo močneje, da smo mi tisti, ki ustvarjamo narod in ki dolgujemo narodu svoje in tisoče življenj. Čutimo z njegovo dušo, da bi hoteli živeti, dorastli usodi in času...«. V tej številki so poleg pesmi Vide Tauferjeve »Ure«, proze Milice S. Ostrovške (Živci gospe Felicite) in Jožice Munih (Tudi on je imel srce) nekateri drugi splošno zanimivi prispevki, med njimi Milice Mironove Pisma iz Sarajeva in članek Pavle Hočevarjeve »Žena in obramba države«.

SPORT

Uspeli lov na »lisico«

Novomeška sekcija MK Ilirije je preteklo nedeljo kljub slabemu vremenu v zadovoljstvo izvedla svojo prireditev

Preteklo nedeljo je novomeška sekcija MK Ilirije priskrbela svojim članom in ljubiteljem motosporta z lovom na lisico prav prijeten sportni užitek.

Na trgu Kralja Petra, kjer je bil pred rotovžem start »lisice« in lovcev, se je že pred 13. zbralo veliko število občinstva, ki je z zanimanjem motrilo odhod motociklistov na progo. Zaradi slabe vremenske napovedi se je vožnje udeležilo samo 12 motorjev in 3 avtomobili s preko 30 člani. »Lisico« je vodil predsednik sekcije g. Jože Ferlič, ki je imel s seboj tudi kontrolnega organa g. Žeslina. Vozilo z vidnim znakom »lisice« na zadnjem kolesu je odpeljalo iz Novega mesta točno ob 13. Eno uro kasneje so ji nato v razdalji po 500 m sledili drug za drugim lovci. Na približno 50 km dolgi progi od Novega mesta preko št. Jerneja, Dobrave, Bele cerkve, in št. Petra se je kmalu nato začel zanimivi lov na »lisico«. Okrog 15. je lisico zasledil mladi Rafael Okroglič, nato pa še Joško Povh in več drugih, in sicer zaradi defekta na motorju. Zaradi tega defekta je tehnična komisija odredila nov lov, ki se je začel okoli 16. ure iz št. Jerneja. Ta drugi del vožnje je bil mnogo bolj zanimiv, ker so posamezni udeleženci že »spoznali podrobnosti take vožnje. Tudi v tem delu lova je »lisico« iztaknil v njenem skrivališču Rafael Okroglič, tik ob Krkini strugi pri Seidlovi žagi na zelo tesnem in strmem kraju. Zmagovalec in tovariši so se nato odpeljali v hotel Windischerja ml. v Novo mesto, kjer je pričakovalo drubo vse vodstvo, med njimi pa tudi starostni predsednik MK Ilirije g. Jakob Gorjanc iz Ljubljane.

Zvečer je bila tamkaj sportna veselica, na kateri je g. Gorjanc izročil zmagovalcu Okrogliču lepo darilo sekcije. Pri tej priliki je spregovoril tudi nekaj bodrilnih besed, v katerih je omenjal razveseljiv napredek motociklistike na Dolenjskem. Sekcija, ki je neumorno na delu, ima že sedaj načrte za prireditev večjega obsega, in sicer za veliko motociklistično dirko na Gorjance, ki bo spomladi. S prvimi pripravami so v sekciji že začeli. Govornik je h koncu obžaloval, da zaradi nesigurnega vremena ni bilo večje udeležbe ljubljanskih motociklistov. Bila je uspela prireditev, ki je mladim sportnikom iz Novega mesta vlila novega duha in volje!

II. kolo pokalnih tekem

Pet srečanj za pokal LNP

Kakor smo že včeraj opozorili, bo imela ta nedelja popolnoma svojevrsten nogometni spored. Osrednji dogodek na zelenem polju bo mednarodna tekma med Nemčijo in Jugoslavijo v Zagrebu in zaradi njega so bile odpovedane tudi vse ligaške prireditve, ne samo v naši, temveč tudi v srbski ligi. Povrh tega je slučajno prišlo tudi tako, da še v domačem prvenstvu ta termin ne bo zaseden s prvenstvenimi tekmami, temveč je določen za odigranje pokalnih srečanj.

Ta konkurenca je letos dospela do II. kola, v katerem je po izločitvi prvih poraženih ostalo še 12 enajstoric. Spored je določen tako, da bosta Kranj in Amater to nedeljo še počivala, vsi ostali pa bodo morali na teren. Tekme bodo po naslednjem razporedu:

v Ljubljani: Hermes—Svoboda in Mars—Moste, v Mariboru: Železničar—Maribor, v Celju: Celje—Olimp in v Murski Soboti: Mura—ČSK.

Kdaj in na katerih igriščih bodo te prireditve, bomo še pisali.

Teniški dvoboj

med I. in III. državno realno gimnazijo

V soboto popoldne bo teniški dvoboj med I. in III. realno gimnazijo na igriščih Ilirije pod Cekinovim gradom.

Nastopila bosta tudi finalista srednješolskega prvenstva Milavec in Huckmann. Sedaj sta boa v dobri formi in bosta sigurno pokazala lepo igro. Ker je Milavec na srednješolskem prvenstvu premagal Luckmanna, se mu bo zdaj gotovo skušal revanžirati.

Nastopili bodo tudi Dernovšek, Vesel, Perless in Betetto, ki so tudi zelo dobri igralci. Igralo se bo po Davis-cup sistemu. Začetek bo ob 14.

Vabimo vse prijatelje belega sporta, posebno pa dijake, da si ogledajo to prireditev. Vstopnine ni!

V nekaj vrstah

Srbski nogometni savez je na svoji prvi seji sprejel daljšo spomenico, v kateri poziva vse svoje klube, da naj zdaj, ko je naš nogometni sport urejen na novo, zastavijo še bolj vse svoje sile za njegov napredek. Savezna uprava priznava, da jo čakajo v novi dobi težke naloge, toda prepričana je, da se bodo dali z vztrajnim delom in skupnim naporom vseh sil v zadovoljstvo rešiti vsi številni problemi. H kraju poziva savez vse svoje podrejene klube, funkcionarje, igralce itd. naj se v vsem strogo ravnajo po pravilih in se ogibljejo vsega, kar bi škodovalo ugledu, napredku in jačenju nogometnega sporta. Savez je odločen, da bo tudi s te strani ukrenil vse najbolj koristno in tako dosegel čim lepše uspehe, pri čemer pa bo ostal na poti sportne demokracije in svobode, v kateri se je naš nogometni sport razvijal tudi doslej.

Zadnje Balkanske igre v Atenah, ki so se končale s prepričevalno zmago Grčije in z zasedbo tradicionalnega drugega mesta Jugoslavije — razlika med Grčijo in nami je bila to pot velika kakor še nikoli — so bile edini večji mednarodni sportni dogodek v zadnjem času. Zato je razumljivo, da tej prireditvi sportni tisk posveča še zmerom veliko pozornost in podrobno obravnava posamezne njene uspehe in neuspehe. Pri tem naglaša, da rezultati, ki so jih letos dosegli naši atleti, navsezadnje le niso neuspeh, ker je treba pomisliti, da je naša ekipa morala nastopiti močno oslabljena, razen tega pa v danih razmerah tudi ni imela prave — ali vsaj ne običajne — priložnosti za treninge. V ostalem pa je bilo kljub temu med letošnjimi izidi v posameznih disciplinah vendarle 8 boljših od lanskih. Glavni pomen letošnjih Balkanskih iger pa je bil prav za prav v tem, da so atleti balkanskih narodov v kljub nemirnim in negotovim časom na tej sportni prireditvi manifestirali za bratstvo, mir in ljubezen. Balkanski atleti so iz Aten zaklicali vsemu svetu; Mi hočemo mir!

Po zadnjih vesteh iz nemških virov, bo nemška nogometna reprezentanca nastopila proti naši v naslednji postavi: Klodt, Janes, Moog, Kupfer, Sold, Kitzinger, Lehner, Schön, Conen, Szepan, Urban. Nova je zasedba mesta srednjega napadalca zaradi slabosti, ki jih je napad pokazal v Budimpešti. Enajstorica je v dobri kondiciji in nemški strokovnjaki so mnenja, da bi se moralo to drugo srečanje v vojnem času končati bolje kakor proti Madžarom.

JASO — Trška gora. V nedeljo ob pol 8. priredimo ekskurzijo na Trško goro. Trgatev — pečeni odojek! Prijave do sobote opoldan pri vratarju na univerzi. Vožnja četrtinska, stroški minimalni, povratek ob 20. Opozarjamo na včerajšnji razglas za ekskurzijo na nogometno tekmo v Zagreb. (—)

Ljubljanski zimskosportni podsavez. Seja odbora drevi ob pol 21. v damski sobi kavarne »Emone«.

STK Moste. Drevi ob 20 sestanek igralcev I. moštva. Po sestanku ob 20.30 seja upravnega odbora.

Iz Ptuja

j— **Zvočni kino »Ptuj«** predvaja danes ob 20. uri film »Mozart«, ki prikazuje veliko muzikalno delo in življenje enega največjih skladateljev. Za dodatek filmski dnevnik in kulturni film o naši državi.

j— **Dramsko društvo** uprizori v petek 13. t. m. ob 20. v Mestnem gledališču grško dramo »Kralj Edip«.

j— **Rdeči križ** poziva žene in dekleta pa tudi moške, ki niso vojni obvezniki, da se prijavijo za prostovoljno delovno osebje za primer potrebe. Pismene prijave naslovite na sreski odbor Rdečega križa v Ptuju. Za samarijane (ke) in bolničarje (ke) ne velja ta poziv.

j— **Karambol motociklista.** Trgovec Hronek iz Podlehnika se je vračal na motorju iz Ptuja proti domu. Pri Lancevi vasi, kjer ovinek zakriva razgled ceste, pridrvi proti njemu voz, na katerem so sedeli nekoliko vinjeni ljudje. Čeprav je motociklist vozil po skrajni desni, je voznik zadel vanj in ga potegnil pod voz. Hronek je odnesel hude poškodbe po glavi in nogah. Konj, ki je bil vpražen v voz, pa ima veliko rano na nogi

Diplomatski slovar

Vse, o čemer sem v poslednjih sestavkih pisal o pomorski vojni, se neposredno ali posredno nanaša na poglavje o nevtralnosti v pomorski vojni, ki ga še nisem povsem izčrpal. Razvoj dogodkov v sedanji vojni mi je naložil razlago nekaterih perečih vprašanj, ki so le posredno v zvezi z glavnim vprašanjem, ki jih pa zaradi razumevanja položaja nevtralcev v pomorski vojni nisem mogel prezreti. Danes prehajam spet k poglavju o trgovini nevtralcev z vojskujočimi se strankami v pomorski vojni.

Trgovina z vojskujočimi se strankami

Omenil sem že v prejšnjih sestavkih, da je trgovina državljanov vojskujočih se strank in nevtralnih držav v vojni lahko na dva načina omejena: 1. morebitno blokado, in to absolutno, 2. relativno in na splošno za vso nevtralno trgovino pa z določbo, da ne smejo nevtralci v nobenem primeru pomagati vojskujočim se strankam pri njih vojnih operacijah in v pripravah njih napadov.

Ti dve omejitvi nevtralne trgovine v pomorski vojni pa je treba presojati z dveh vidikov: 1. z vidika odnošajev trgovske mornarice ene izmed vojskujočih se strank z nasprotno, sovražno stranko;

2. z vidika odnošajev trgovske mornarice ene izmed vojskujočih se strank z vsemi trgovskimi mornaricami nevtralnih držav, v kolikor trgujejo s sovražnikom.

Določbe o zasebni lastnini v pomorski vojni

Medtem ko nam je iz prejšnjih razlag že znano, da se mora zasebna lastnina v suhozemni vojni spoštovati (na tem pravilu seveda kršitve, ki so nam znane iz zadnje svetovne vojne nič ne spremenijo) se je v pomorski vojni od nekdaj pojavljala težnja, da bi bilo treba vso sovražno trgovino v kali zadušiti. Od tod uveljavljenje znanih pravic preiskave, zajetja in morebitne zaplembe trgovskih ladij. Proti posplošenju tega načela pa sta se v novejšem razvoju postavili dve omejitvi:

1. prepoved piratske vojne (kršitve tega pravila so nam znane ne le iz zadnje svetovne vojne, temveč tudi iz novejšega časa, na primer med špansko državljansko vojno, ko se je proti piratstvu nastopilo na nyonski konferenci!);

2. določba, po kateri se nevtralno blago na sovražni trgovski ladji in nevtralna trgovska ladja, ki prevaža sovražno blago ne smeta zapleniti, razen ako ne gre za tako zvano »vojno tihotapstvo«, o čemer bom v kratkem podal nekaj pojasnil.

Nova načela »pirenejske pogodbe« (1659)

Ti dve omejitvi pomenita znaten napredek v primeri s srednjeveškim pravilom, da »sovražna zastava odvzame značaj nevtralnosti nevtralnemu blagu, sovražno blago pa uniči nevtralno zastavo«, to je, da ima sovražni tovor na nevtralni ladji za posledico zajetje nevtralne ladje in da prevoz nevtralnega blaga na sovražni trgovski ladji ima za posledico zaplembo nevtralnega blaga. Danes to pravilo ne velja več.

V »pirenejski pogodbi«, sklenjeni leta 1659 med Francijo in Španijo, se je namreč sprejelo novo načelo: »Svobodna ladja — svobodno blago, sovražna ladja — sovražno blago!« Tako sta v dobi tako zvane »oborožene nevtralnosti«, o kateri sem že pisal, zmagali načeli: 1. da je sovražno blago prosto slehernih omejitev na nevtralni ladji in 2. da je nevtralno blago na sovražni trgovski ladji podvrženo morebitni zaplembi, ako jo namreč opraviči preiskava. **V kolikor torej ne gre za tako zvano »tihotapsko blago«, je pomorska trgovina nevtralcev z vojskujočimi se strankami povsem svobodna.** (Tudi tu nam seveda sedanje kršitve teh načel ne smejo zamegliti pogleda, da ne bi videli več načela, ki je bilo na splošno sprejeto!)

Primer posebnega dogovora, ki so ga leta 1785 sklenile Zedinjene države Severne Amerike s Prusijo, ko sta se obe državi prostovoljno obvezali, da bosta v pomorski vojni spoštovali celo nedotakljivost sovražnega blaga na sovražnih trgovskih ladjah, je ostal več ali manj osamljen, v kolikor niso nekatere države v naprej dopustile take možnosti pod pogojem recipročnosti (ali obojestranskega, vzajemnega postopanja v tem smislu).

Scrutator